

# ARKITEKTURPEDAGOGIK OCH ELEVERS MEDINFLYTANDE PÅ SKOLMILJÖN

Författare: Ulf Ljungberg



Institutionens namn/ Institutionen för Utbildningsvetenskap med  
inriktning mot Humaniora och Samhällsvetenskap

Examensarbete 7,5 hp

Examensämne/Arkitekturpedagogik

Konstpedagogik IV (7,5 hp) kod: (UH107F)

Vårterminen 2011

Handledare: Anne Lidén

English title: Architecture education and pupils influence on school  
environment



Stockholms  
universitet

# ARKITEKTURPEDAGOGIK OCH ELEVERS MEDINFLYTANDE PÅ SKOLMILJÖN/ Architecture education and pupils influence on school environment

Författarens namn/Author's name: Ulf Ljungberg

## Sammanfattning/Abstract

Denna uppsats handlar om hur elever i grundskolan och gymnasiet kan lära och förstå arkitektur genom att använda sina sinnen och ta användning av och integrera skolans ordinarie ämnen som exempelvis svenska, SO-ämnen, bild och matematik. Uppsatsen berättar om tre olika fallstudier där klass- och ämneslärare tillsammans med arkitekturpedagoger arbetar med eleverna kring arkitektur och miljö. Uppsatsen belyser också på vilket sätt elever får vara delaktiga när nya skolor byggs och formas. Om detta berättar en arkitekturkonsulent, en arkitekt och en utvecklingsledare om skolors utformning i en intervju.

This essay is about how students in primary and secondary schools can learn and understand the architecture by using their senses and to the use of and integrating the school's ordinary substances such as Swedish, Social Sciences, art and mathematics. The essay tells of three case studies in which class and subject teachers in conjunction with architectural educators work with students around the architecture and environment. The essay also highlights the way in which students may be involved when new schools are built and shaped. An architectural consultant, an architect and a development leader tells us about their experiences about designing schools and its surroundings in an interview.

## Nyckelord/Keywords

Arkitekturpedagogik, utomhuspedagogik, ämnesintegrering, emotionellt lärande, undervisning för förståelse, formgivning, estetiskt sinne, intuition, sinnesupplevelser, skapande verksamhet, meningsskapande upplevelser

Architecture Education, outdoor education, subject integration, emotional learning, teaching for understanding, design, aesthetic sense, intuition, sensory experiences, creative activities, sensemaking experiences

# INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. Inledning.....	4
1.1 Bakgrund.....	4
1.2 Problemformulering.....	5
2. Litteraturoversikt och teoretiskt perspektiv.....	6
2.1 Litteratur .....	6
2.2 Teoretiskt perspektiv.....	7
2.3 Teser – antagande.....	9
2.4 Sökord.....	9
3. Metoder och material.....	10
3.1 Etiska frågor.....	10
3.2 Genomförande.....	11
4. Undersökningens resultat.....	12
4.1 Arkitektur och miljö samt arkitekturpedagogik.....	12
4.2 Fallstudier.....	12
4.2.1 Projekt med Gubbängsskolan.....	12
4.2.3 Projekt med Bergsjöns skolor.....	13
4.2.4 Projekt ”Small, ugly places” – MIABE – Projekt med skolor i Oslo.....	15
4.3 INTERVJUER – undersökningsresultat.....	18
4.3.1 Demokratisk process.....	18
4.3.2 Pedagogik och lärandemiljö.....	19
4.3.3 Forskning.....	21

4.3.4 Exempel på andra projekt och progressiva skolor.....	22
4.4 Jämförande analys av intervjuvar.....	22
5. Diskussion och slutsatser.....	24
5.1 Elevperspektiv.....	24
5.2 Arkitekturpedagogik.....	25
5.3 Slutsatser.....	25
Litteratur- och källförteckning samt kontaktlänkar.....	27

Omslagsbild: Mosaikplattor vid Komettorget, Stadsdelen Bergsjön i Göteborg  
Foto: Ulf Ljungberg, 2011-04-08

## 1. INLEDNING

### 1.1 Bakgrund

Då jag började studera konstvetenskap vid Högskolan på Gotland blev jag allt mer intresserad av arkitekturhistoria och började uppmärksamma min hemstad Göteborgs arkitektur. Jag har därför valt ämnet arkitektur och miljö för denna uppsats i konstpedagogik vid *Institutionen för utbildningsvetenskap med inriktning mot humaniora och samhällsvetenskap, UHS*, vid Stockholms Universitet. Jag har tidigare studerat Konstpedagogik kurs I, II och III och denna uppsats är sista delen av konstpedagogikkurserna, Konstpedagogik IV. I dessa kurser har jag valt arkitektur och arkitekturpedagogik som inriktning.

Jag ingår numera i ett nätverk av arkitektur-, design-, konstpedagoger och konstnärer som arbetar aktivt med barn och unga i ämnet arkitektur och miljö. Nätverket leds av landets första arkitekturkonsulent för barn och unga, Mie Svennberg, vid Göteborgs Stads kulturförvaltning och Västra Götalandsregionens konst- och kulturutveckling, numera KULTUR I VÄST. Jag har också yrkeserfarenhet av arbete i grundskolan från årskurs 1 – 9.

Byggnader, platser och miljöer berättar mycket genom sin formgivning och sitt formspråk. Jag har varit nyfiken på frågor över hur elever i grundskolan och gymnasiet får vara med och påverka sin miljö i t.ex. sitt eget bostadsområde, i sin skola och i sin hemstad. Mina frågor handlar om hur undervisningen i grundskolan och gymnasiet kan ha användning av ämnet arkitektur. Kan ämnet arkitektur integreras i tex SO- och NO-ämnena?

Jag har valt att undersöka hur elever får vara med och delta i formgivningen när nya skolor byggs i Göteborg. Uppsatsens huvudsyfte är att undersöka elevers möjligheter att få ökade kunskaper om arkitektur och miljö samt att ge exempel på hur man har arbetat med arkitektur i skolan.

## 1.2 Problemformulering:

Mitt forskningsområde handlar om hur elever kan få teoretiska och praktiska kunskaper om arkitektur i grundskolan och gymnasium. Barn och unga har ofta önskemål hur de vill ha sin miljö, i skolan, i sitt bostadsområde och i staden och har valt att enbart behandla elevers skolmiljö. Jag har därför valt ut några exempel för att belysa hur elever kan lära genom att undersöka och skapa sin egen miljö.

Mitt syfte är därför:

Att undersöka hur elever kan få teoretiska och praktiska kunskaper om arkitektur och miljö i grundskolan och gymnasiet.

Frågeställningarna är:

Vad påverkar formgivningen när man bygger skolor idag?

Är elever över huvud taget delaktiga i diskussionerna då ny skola planeras?

Finns det exempel på särskilda projekt för elever att lära om arkitektur och miljö i grundskolan?

Vilka blev elevers upplevelse av dessa projekt?

## 2. LITTERATURÖVERSIKT OCH TEORETISKT PERSPEKTIV

### 2.1 Litteratur

Det är i synnerhet fyra böcker som är relevanta för uppsatsens problemformulering. Först vill jag nämna *Barns rätt till staden* (redaktörer Mie Svennberg och Mania Teimouri) som handlar om demokratiseringsprocessen mellan elever och vuxna särskilt när arkitektur och miljö formas.<sup>1</sup> Boken tar upp olika projekt om arkitektur där elever, lärare och arkitekturpedagoger aktivt deltar. Vidare vill jag nämna *Arkitektur i skolan – För att se världen med nya ögon* av Suzanne de Laval som handlar om olika försök i skolan att arbeta med arkitektur.<sup>2</sup> Den ger förslag på vilka mål man kan uppnå i skolans läroplan genom att arbeta med och uppleva arkitektur i projektarbeten. Författaren går närmare in på olika teorier om hur elever tar till sig kunskap som skiljer sig från vedertagna inlärningsmetoder i skolan. Huvudlitteratur i denna uppsats är dock den norske arkitektur- och designforskaren Kari Björka Hodnelands doktorsavhandling *Room for Children's Participation? Reflections on communicative Practice in an Educational Context*.<sup>3</sup> Hodneland beskriver sin modell för forskningsarbetet som hon kallar för MIABE, *The Model for Increased Awareness of the Built Environment*, som bygger på hur elever blir medvetna om arkitektur och miljö genom alla fem sinnen. I ett stort projekt med fem olika skolor i Oslo med 11-12 åriga elever undersöker de miljön för att skapa trivsel och trygghet. Projektet har eleverna själva döpt till "*Small, ugly places*" som pågick ca ett år och fick stort genomslag i Oslo. "*Konsten som läranderesurs – syn på lärande och social inklusion på nordiska konstmuseer*" av Venke Aure, Helene Illeris och Hans Örtengren tar upp frågor som: *Vilka pedagogiska strategier kan man*

---

<sup>1</sup> Svennberg, Mie & Teimouri, Mania, (red), 2010, *Barns rätt till staden – Om arkitekturpedagogik som demokratisk metod i Göteborg*, Göteborg

<sup>2</sup> De Laval, Suzanne, 2007, *Arkitektur i skolan – För att se världen med nya ögon*, Stockholm

<sup>3</sup> *Room for Children's Participation? Reflections on communicative Practice in an Educational Context*  
Författare: **Kari Björka Hodneland**, År: 2007, ISBN: 1082-547-0212-8, Förlag: Arkitektur- og designhøgskolen i Oslo En doktorsavhandling som handlar om skolbarns deltagande i planering. Hodneland har lanserat en modell för arbete med den fysiska miljön i skolan MIABE, Model for Increased Awareness of the Built Environment. Hon har genomfört flera försök med denna metod i Osloskolor med barn på mellanstadiet. Rapporten analyserar och utvärderar detta mångåriga arbete. I avhandlingen finns också intervjuer med deltagare som tio år efteråt, nu unga vuxna, får reflektera över sina erfarenheter i projektet. Hämtat från internet <http://www.placelearning.org/litteratirlista.aspx>, 2011-03-25

avläsa i museernas verksamhet? Hur förhåller sig museernas konstpedagogiska verksamhet till arbetet med social inklusion? Och vilken syn på lärande framträder i museernas konstpedagogiska verksamhet?<sup>4</sup> De museer forskningsrapporten undersöker är *Statens museum for kunst* i Köpenhamn, *Moderna museet* i Stockholm, *Nasjonalmuseet for kunst, arkitektur og design* i Oslo, *Nordiska akvarellmuseet* i Skärhamn och *Kiasma* i Helsingfors. Utöver denna litteratur har jag undersökt kursplanen för ämnet bild i regeringens förslag till ny läroplan för grundskola och gymnasiet år 2011 och kan där inte finna vad som är relevant för arkitekturprojekt i skolan. Jag har därför inte funnit användning av den svenska läroplanens förslag för år 2011. Suzanne de Laval tar däremot upp i sin bok *”Arkitektur i skolan”* förslag för hur varje ordinarie ämne i grundskolan kan användas och integreras för projektarbeten inom arkitektur och miljö i skolan.<sup>5</sup>

## 2.2 Teoretiskt perspektiv

Att lära och förstå arkitektur och miljö har bl.a. sin utgångspunkt i sinnesupplevelser. Howard Gardner professor i psykologi vid Harvarduniversitetet i Boston, har utvecklat ”teorin om många intelligenser”.<sup>6</sup> Den bygger på att människan har medfödda, biopsykologisk potential som består av flera likställda intelligenser. Dessa intelligenser utvecklas i ett socialt och kulturellt sammanhang. Det sociokulturella lärandet skapar möjligheter för individuell utveckling. Gardner’s teori understryker vikten av att variera undervisningen, ge eleverna ”många erfarenheter” och ge dem tid att fördjupa sig i ämnet. Lärande är, enligt Gardner, inte bara att minnas utan även att förstå. Resultatet av dessa teorier utvecklade forskare på Harvarduniversitetet en pedagogisk struktur de kallar för TfU, *Teaching for Understanding*, - Undervisning för förståelse. Med förståelse menar de handling dvs att eleven skall kunna använda det den kan och vet. Eleven skall genom handlingar, aktiviteter och material kunna visa för sig själv och andra sin förståelse. Handlingarna

---

<sup>4</sup> Aure, Venke & Illeris, Helene & Örtegren, Hans (redaktörer), 2009, *Konsten som läranderesurs – syn på lärande och social inklusion på nordiska konstmuseer*, Göteborg

<sup>5</sup> De Laval, Suzanne, 2007, *Arkitektur i skolan – För att se världen med nya ögon*, Stockholm

<sup>6</sup> Gardner, Howard, (1993), *Frames Of Mind - The Theory of Multiple Intelligences*, förlag Basic Books, New York



innebär att eleven använder ny kunskap, breddar och integrerar kunskapen. ”*Teaching for Understanding*” kan summeras i fyra punkter enligt Merethe Frøyland:<sup>7</sup>

- Handlingar – Aktivitet som frammanar och demonstrerar vad de har förstått.
- Ämnen – De viktigaste ämnena som intresserar elever och lärare, och som är relaterat till läroplanen i ett eller flera ämnen.
- Mål med förståelse – Målen skall vara lätta att involvera eleven i. Målen skall vara tydliga för lärare och elev.
- Kriterier – Två olika typer av kriterier är: Eleven förmedlar sin förståelse samt det kan mätas i förhållande till vissa kriterier som eleverna känner till. På så vis blir kriterierna både vägledande och värderande.

Det finns ett fåtal valbara kurser inom arkitektur på vissa gymnasieskolor i Sverige. I *Arkitektur i skolan* skriver Suzanne de Laval om kursen *Staden och framtiden* på 100 poäng som finns på Estetiska- och Samhällsvetarprogrammet. Kursen har som mål att eleverna ska:

- *Kunna reflektera, tolka, analysera och värdera den omgivande miljön.*
- *Ha erfarenhet av att med olika tekniker och uttryckssätt beskriva den byggda miljön och ge förslag till förändringar.*
- *Ha grundläggande kunskaper om lagar, gång för handläggning och planinstrument gällande den gestaltande miljön samt även känna till de möjligheter medborgarna har till påverkan av samhällsbyggandet.*
- *Kunna se sambanden mellan planeringen av det omgivande samhället och möjligheterna till en hållbar utveckling.*<sup>8</sup>

I ”*Konsten som läranderesurs – syn på lärande och social inklusion på nordiska konstmuseer*” berättar Lena Eriksson, från Nordiska Akvarellmuseet, om dess svårtillgänglighet för skolor.<sup>9</sup>

---

<sup>7</sup> Frøyland, Merethe & Langholm, Gurli, 2010 ”FORSLAG TIL VELLYKKET SAMARBEID MELLOM SKOLE OG MUSEUM” av och sid 76-77 ur *Nordisk Museologi 2010:2*, red Hejlskov Larsen, Ane, Oslo

<sup>8</sup> De Laval, Suzanne, 2007, sid 21-22



Transportfrågan för att ta sig till museet försvårar ofta samordningen när museet bedriver visningar, seminarier och workshop för skolorna. I försöken att utveckla verksamheten inom konstpedagogiken anser museet att skolorna utgör en ytterst viktig samverkanspart för museet. Skolor har från närbelägna Tjörns kommun samt skolor i Mölndals kommun (söder om Göteborg) bedrivit fördjupad verksamhet inom konstpedagogiken. Genom de arbeten i vilka museet samverkat med skolorna, ser Lena Eriksson olika sätt att se på lärande ur det konstpedagogiska perspektivet. Det ena är den *”omedelbara praktiska nyttan”* man får av kunskaperna eleverna inhämtar på utställningarna de besöker för att de sedan arbetar med sina upplevelser av utställningen. Det andra perspektivet är de möten konsten och människor emellan skapar men som varken konstpedagoger eller besökare kan förutse den konstnärliga verkningsgraden av. Det ena innehåller planering och har en viss målsättning och det andra är beroende av människors engagemang i utställningen och har en större öppenhet och därmed mer processinriktad och fångar upp *”nuets”* möjligheter.<sup>10</sup>

### 2.3 Teser – antaganden

Mina antaganden om arkitekturen och miljön är att arkitekturpedagogiken används väldigt begränsat. Detta beror troligen på att skolorna lägger större vikt vid teoretiska ämneskunskaper än att uppleva och undersöka med sina sinnen. Estetik och praktiska ämnen handlar om vad vi upplever med våra fem sinnen. Dessa är nödvändiga för att utveckla sensibilitet och sensualism. Mina antaganden är också att ämneslärare inte samarbetar i någon större omfattning, enligt mina erfarenheter, i projekt, ämnesintegrerat och gränsöverskridande i teoretiska och praktiska ämnen. Enligt min uppfattning kan detta bero på att den svenska grundskolan har ett mera mål- och resultatnriktat förhållningssätt till kunskaper än processorienterad.

De erfarenheter jag har av undervisning i grundskolan är att undervisningen sker uppdelad i respektive ämne. Varje ämne griper in och överlappar i andra ämnesområden och vi har en bit kvar innan vi kan dra nytta att arbeta mera integrerat och tvärdisciplinärt med flera ämnen. Jag efterlyser att se hur varje ämne blir som delar och bilder av en större helhet och

---

<sup>9</sup> Lena Eriksson är konstpedagogiskt ansvarig vid Nordiska Akvarellmuseet i Skärhamn, som ligger vid Bohusländska västkusten 6 mil norr om Göteborg.

<sup>10</sup> Aure, & Illeris & Örtegren, (redaktörer), 2009, sid 196

därmed bidrar till att se och förstå ett större sammanhang.

Den uppdelade undervisningen i dagens skola skapar ofta en splittrad syn på vad vi menar med "verklighet", för analyseringens enskilda delar "skymmer ofta sikten" så att vi har svårt att förstå och överblicka dessa större sammanhang. Howard Gardner's teorier om "*Teaching for understanding*" bygger på ett gränsöverskridande samarbete mellan skolans lärare och elever samt museipedagoger och samhället i övrigt. Gardner lyfter fram sinnligt lärande som likvärdigt med teoretiskt lärande. Praktik och teori bygger på att själv undersöka och dra egna slutsatser. Förståelse motiverar och ökar helhetssynen samt bidrar till den personliga utvecklingen för alla som deltar i processen.

#### 2.4 Sökord

Arkitekturpedagogik, utomhuspedagogik, ämnesintegrering, emotionellt lärande, undervisning för förståelse, formgivning, estetiskt sinne, intuition, sinnesupplevelser, skapande verksamhet, meningsskapande upplevelser

### 3. METODER OCH MATERIAL

För att uppnå syftet med undersökningen har jag valt att använda mig av följande metoder. I litteraturundersökningen har jag sammanställt, jämfört och analyserat olika pedagogiska teorier, aktuell forskning och projektrapporter kring utvalda fallstudier. Genom intervjumetoderna har jag möjlighet att få reda på hur de professionella aktörerna tänker kring projekten, där barn och ungdomar varit delaktiga. Metoden är receptionsanalytisk dvs. hur man mottar information via skrift och personlig intervju och sedan tolkar och översätter denna information.<sup>11</sup>

Intervjupersonerna är arkitekturkonsulenten Mie Svennberg på KULTUR I VÄST i Göteborg, utvecklingsledaren Lars Havstad på Center för skolutveckling i Göteborgs Kommun samt arkitekten Anna Törnquist från företaget Törnquist & Törnquist AB i Göteborg. De är alla professionella aktörer. Urvalet av dessa intervjupersoner, alla nu verksamma, har gjorts därför att de har arbetat tillsammans med projekt för att utforma skolmiljöer. De är alla professionella aktörer där barn och ungdomar varit delaktiga. Enligt Havstad kan inte

---

<sup>11</sup>Metodförklaring hämtad ur D-uppsats *Individualistisk kollektivism eller kollektivistisk individualism? - En studie om unga kinesers tolkningar av reklam* av Nordmalm, Niklas, 2010, <http://www.uppsatser.se/om/receptionsanalytisk+metod/> hämtad från internet 2011-04-07

omfattningen antalet skolor, elever eller geografiskt område, där Havstad, Törnquist och Svennberg arbetat tillsammans, bestämt beskrivas. Ovan nämnda aktörer har tillsammans arbetat med att belysa skolornas kvalitet och hur man kan arbeta med olika processer kring detta i Göteborg, utifrån deras olika kompetenser. De har även arbetat var för sig med olika ingångar. Därför bedömer jag att de är lämpliga att besvara mina frågor. Med hänsyn till uppsatsens omfattning har jag valt att inte intervjua klasslärare, rektorer eller eventuellt elever som deltagit i specifika arkitekturprojekt. Arkitekturpedagog och konsulent Mie Svennberg har mycket god erfarenhet av att arbeta nära lärare i ett flertal skolor. Hon har därför gett mig sin bild av lärarens roll i projektarbeten.

### 3.1 Etiska frågor

Den interna information som framkommer i intervjuresultatet (se sid 18, punkt 4.3 INTERVJUER – undersökningsresultat) samt intervjupersonernas namn får efter deras samtycke fritt publiceras i denna uppsats. Kraven på konfidentialitet av uppgifter i denna uppsats uppfyller de etiska reglerna. Övriga namn och uppgifter är hämtade ur offentliga publiceringar. Denna uppsats publiceras som ett vetenskapligt arbete inom kursen Konstpedagogik IV vid UHS, Stockholms universitet.

### 3.2 Genomförande

Arbetet med uppsatsen har pågått från höstterminen 2010 till vårterminen 2011. Intervjuer med tre personer som nämns i uppsatsen är gjorda från 13 oktober till 3 november 2010. Intervjupersonernas svar på mina frågor, har tolkats och verifierats med de intervjuade så att vi är överens vad som är sagt och hur jag tolkar svaren. Därigenom kan jag jämföra litteraturens fakta. Genom att fokusera på min problemställning och vara selektivt på den information jag finner i mina undersökningar vill jag komma så nära svaren på frågeställningarna som möjligt. Undersökningen avslutas i maj 2011.

## 4. UNDERSÖKNINGENS RESULTAT

### 4.1 Arkitektur och miljö samt arkitekturpedagogik

Uppsatsen behandlar två problem/temata. Det första är elevers delaktighet, medvetenhet och engagemang i utformningen av sin egen skola och omgivande miljö. Det andra är hur man omsätter denna medvetenhet till teoretisk och praktisk kunskap om arkitektur och miljö. Arkitektur är inget enskilt ämne i skolan men arkitektur kan integreras i ämnen som exempelvis samhällskunskap, historia, geografi, bild, slöjd, musik, matematik, svenska, teknik och biologi. Nedan presenteras tre exempel på hur klasslärare, arkitekturpedagoger och ämneslärare tillsammans med elever har arbetat med arkitektur i skolan.

### 4.2 Fallstudier

#### 4.2.1 Projekt med Gubbängsskolan

På Gubbängsskolan i Stockholm engagerade Anna och Bengt Malmros vårterminen 2002 elever i årskurs 5 i ett arkitekturprojekt. Elevernas bakgrund var den att de förlorat självförtroende och självkänsla pga många lärarbyten, som hade lett till att flera elever kände sig värdelösa och saknade självförtroende. Anna Malmros var lärare i matematik och Bengt Malmros lärare i svenska. De hade båda tidigare deltagit i kurser på Harvard University i USA och arbetat med en pedagogisk modell under namnet TfU, Teaching for Understanding. Modellen hade utformats av Howard Gardner, David Perkins och Lois Hetland. TfU är mera en pedagogisk struktur än en metod. TfU går ut på att genom undersökningar finna förståelse till skillnad från att kopiera (se ovan sid 7 kapitel 2.2 teoretiskt perspektiv). Utifrån exempelvis ämnesområdet arkitektur, som engagerade lärare och elever, omfattades alla skolans ämnen. I möten mellan flera vetenskaper händer något och vi kallar det tvärdisciplinärt arbete. Eleverna får här titta närmare på vetenskaplighet där läraren trycker på ämnet och inte på faktadelen. För att belysa vetenskaperna tydligare så lyfter man fram de ämnesteoretiska metoderna.

Förutom Anna och Bengt Malmros bestod ämnesgruppen av klasslärare, en bildlärare och en tekniklärare. Projektet pågick i nästan ett helt läsår. Bengt Malmros utgick från Gubbängsskolans tegelbyggnad som var byggd på 1950-talet. Den var K-märkt och var en av de första "folkhemskolorna". Utifrån tanken på Gubbängsskolan som "folkhemsskolor" kunde

man förändra elevernas bild av sig själva. Temat för projektet blev därför frågan ”Hur ska en drömskola se ut?”.

De besökte bla Arkitekturmuseet och Nationalmuseet. Klassen fick träffa arkitekten som ritade ett ombyggnadsförslag på deras skola. Eleverna fick ställa frågor till arkitekten som berättade och förklarade sina idéer. Eleverna tog reda på vad en arkitekt gör. De besökte åtta skolor för att studera och inspireras av dessa skolors utformning. De ritade, observerade och fotograferade inne och ute. Så jämförde eleverna och bedömde olika ämnens perspektiv. I svenskämnet fick eleverna i ord formulera sina visioner om en drömskola. Utifrån dessa skriftliga visioner byggde eleverna modeller. Därmed övergick arbetet i matematik – att lära sig mått och skala. För att passa ihop bitarna på modellen fick eleverna lära sig vad ritningar är, att läsa ritningar och att göra egna ritningar. Man använde först pappmaterial för att sedan bygga i cellplast.

När modellen var klar fick den vara med på utställning på arkitekturmuseet. Detta skedde november 2002. Arkitekter kom och besökte utställningen där eleverna berättade om sin modell. Diskussionerna mellan eleverna och arkitekterna blev mycket givande och engagerande. Resultat för projektet var att eleverna hade vuxit betydligt i sin självkänsla och fått ett mycket bättre självförtroende efter att målet med projektet uppnåddes.<sup>12</sup>

#### 4.2.2 Projekt med Bergsjöns skolor

”Betongen lever” var ett projekt under 2002-2005, som engagerade flera hundra elever i åldrarna 9-12 år i samtliga skolor i stadsdelen Bergsjön i Göteborg. Projektet började med att Agenda 21-kontoret i Bergsjön gjorde en enkät hos stadsdelens invånare där man frågade hur de boende upplevde stadsdelen och vad som borde förbättras och förändras.<sup>13</sup> Framför allt ansåg många av de som svarade att något borde göras åt otrygga och dåliga torg och spårvagnshållplatser. Med utgångspunkten av svaren på denna enkät började Agenda 21-

---

<sup>12</sup> De Laval, 2007, sid 35-37

<sup>13</sup> **Agenda 21** - från början ett handlingsprogram antaget vid FN:s Rio-konferens om hållbar utveckling - beskriver hur arbetet för att motverka miljöförstöring, fattigdom och bristande demokrati skulle kunna komma igång, i syfte att skapa förutsättningar för en hållbar utveckling. Agenda 21 antogs i Rio de Janeiro år 1992. Handlingsprogrammet poängterar att det är viktigt att engagera alla medborgare lokalt, och i Sverige exempelvis skall i varje kommun finnas ett Agenda 21-kontor. Siffran 21 syftar på det tjugoförsta århundradet, det vill säga 2000-talet. Hämtat från internet 2011-02-23, [http://sv.wikipedia.org/wiki/Agenda\\_21](http://sv.wikipedia.org/wiki/Agenda_21)

kontoret i Bergsjön samarbeta med Riksantikvarieämbetet och Göteborgs Stadsmuseum. Arbetet fortsatte sedan med Bergsjöns samtliga skolor och även Trafikkontoret och lokala fastighetsförvaltningen. Från Kulturförvaltningen kom arkitekturkonsulenten Mie Svennberg som tillsammans med arkitekter, lokala konstnärer och elevernas lärare arbetade med projektet. De besökte olika platser i Bergsjön och diskuterade varför stadsdelen såg ut som den gjorde. De träffade anläggningsarbetare som berättade hur de arbetade med upprustningen. Eleverna tittade på kartor och jämförde stadsmönster. Eleverna fick bygga upp egna stadsdelar med byggklossar. Konstnärerna visade olika konstbilder och till musik skapade eleverna olika mönster. De ville förbättra torg och platser med färgglada mosaikverk (se bilder av mosaikerna på första sidan). Med hjälp av att klippa pappersmosaik och gjuta betong i mjölkförpackningar kunde barnen lära sig och förstå principen hur man arbetar med att gjuta mosaik i betong. Komettorget blev den första platsen som eleverna skapade mosaikplattor som de senare anlade på spårvagnshållplatser. Det nya Komettorget invigdes av stadsdelsnämndens ordförande tillsammans med en elev juni 2003.

Projektet gav mersmak och hösten 2005 startades därför ett nytt projekt under namnet "Gränsöverskridande samarbete i Bergsjön Centrum" som pågick till 2008. Syftet med detta projekt var att utveckla och förbättra området till en tryggare, trevligare och attraktivare stadsdel att leva i. En styrgrupp bildades som bestod av Familjebostäder, stadsdelsförvaltningen, Park- och Naturförvaltningen, Trafikkontoret, lokalsekreteriatet, Göteborgslokaler, Kulturförvaltningen, Tryggare och mänskligare Göteborg, Göteborgs Universitet, Svenska Kyrkan i Bergsjön samt Kultur och Fritid. Denna styrgrupp bjöd in skolan och de boende i området att delta i projektet.<sup>14</sup> Bostadsbolaget Familjebostäder beställde medverkan av arkitekturpedagogerna Mania Teimouri och Lisa Åhlström.

Tillsammans med klasslärare, arkitekturpedagogerna, Teimouri och Åhlström, och eleverna studerade de arkitekturen i området kring Rymdtorget. Med foto, skisser och diskussioner samlade eleverna information hur området såg ut och vad man önskade förändra och förbättra för platserna. Eleverna arbetade sedan i skola med egna kartor, skissade och byggde modeller.

---

<sup>14</sup> Svennberg, Mie & Teimouri, Mania, (red), 2010, *Barns rätt till staden – Om arkitekturpedagogik som demokratisk metod i Göteborg*, Göteborg, sid 64-69

En grupp bestående av unga vuxna studerade likaså området. Gruppen kallade sig "Föreningen Mix" och deras viktigaste fråga var att de saknade ett kulturhus vid Rymdtorget. Alla grupperns arbete sammanställdes och ställdes ut på Bergsjöns bibliotek och senare i stadsdelshuset.

Hur gick det sedan?

Projektet "Gränsöverskridande samarbete i Bergsjön Centrum" har utvecklats inte bara av eleverna utan många boende i området, företag och organisationer samarbetar vidare. Som en följd av detta samarbete utreder man möjligheterna till ett kulturhus i Bergsjön.<sup>15</sup>

#### 4.2.3 Projektet "Small, ugly places" – MIABE – Projekt med skolor i Oslo

Karin Hodneland och hennes medarbetare Jorunn Christoffersen hade tack vare sina tidigare arkitekturprojekt med barn blivit inbjuden till direktören för kulturförvaltningen i Oslo, Johan Tønneson. Hösten 1995 diskuterade de att initiera ett projekt med elever och arkitektur i skolor. Direktören var väl bekant med Hodnelands modell - MIABE – *Model for Increased Awareness of the Built Environment*, som han sett vid elevers tidigare utställningar. Intresset var därför prioriterat för kulturförvaltningen i Oslo.

Hodneland och Christoffersen arbetade med förberedelser till projektet i tre månader.

Projektet "small, ugly places" (ett namn som eleverna själva myntade) kom att huvudsakligen handla om förnyelse och upprustning av offentliga platser och inkluderande "gatumöbler". Syftet med projektet var förbättring av barns uppväxtförhållanden, en bättre geografisk organisation mellan olika myndigheters ansvar i områden som berörde det lokala samhället och den lokala miljön. Detta var ett önskemål och ett ökat samarbete med målsättningen att få en bättre lokal miljö.

Projektledarna menade att man skulle bidra till att få en ny och mer ansvarstagande generation medborgare i Oslo genom att erbjuda barn och ungdomar större möjligheter att själva påverka, vilket skulle ge dem en känsla av inflytande på stadsmiljön. Det kanske också kunde bidra till ett större ansvarstagande för miljön och dess underhåll i motsats till vandalism och oförsiktighet. Vidare var avsikten via detta projekt att skapa en utveckling till

---

<sup>15</sup> *Svennberg&Teimouri*, 2010, sid 64-69. Läs mer om Bergsjön [www.kulturhusibergsjon.se](http://www.kulturhusibergsjon.se) hämtat från internet 2011-02-15



en framtida nationell läroplan 1997 för grundskolan i Norge.

I femte klass tycktes det nya ämnet, bild och form, där arkitektur och design vara nya komponenter som väl stämmer in som en länk i projektet "Small, ugly places".

Genom att elever får ett större inflytande på sin egen miljö och därmed bli ett för eleverna identitetsskapande projekt, bidrar till större förståelse och lärdomar om ansvar och vandalism och med det kommer en tryggare och större gemensamt ansvar i samhället.

Projekt "small, ugly places" omfattade fem skolor med elever mellan 11-12 år.

Modellen MIABE går ut på att öka medvetenheten i ett område. Hur gjorde eleverna det?

Bland annat klippte de ut ett titthål i ett stort svart papper för att fokusera på särskilda områden, de använde måttband, krita för att markera längd och bredd på byggnader, parkeringsplatser m.m. Eleverna förde anteckningar i en loggbok, gjorde skisser och kartor. I dessa vandringar samlade de således information om sitt närområde som eleverna sedan bearbetade i klassrummet.<sup>16</sup>

Hodneland stöder sig på Roger Hart's bok "*Children participation: The Theory and Practice of Involving Young Citizen in Community Development an Environmental Care*". Där hävdar Hart att det bästa sättet till upphöjd medvetenhet om lokala miljöer är att eleverna upplever direkt med alla sina sinnen medan de gör sin vandring. Hart menar också att dessa undersökningar är en rak framåtskridande och tillfredsställande typ av undersökningsaktivitet för faciliteter och för lärare att använda i alla typer av kulturer med barn i alla åldrar.

Vad gjorde eleverna med platserna? De rev ner affischer och målade om planken i en färg de tyckte om. De poängterade skadade och nerklottrade skyltar som inte hade någon funktion. Eleverna räknade bänkar, papperskorgar och annat. Man ritade kartor och spelade in stadsljudet, noterade lukten från ett ölbryggeri i skolans närhet. Av alla dessa sinnesupplevelser diskuterade eleverna hur man kunde göra platserna mer tillgängliga för allmänheten. De gjorde listor på varje arbetsåtgärd. Hodneland var imponerad av elevernas goda uppförande när de arbetade, så hon kunde inte låta bli att fråga en av eleverna hur det

---

<sup>16</sup> Hodneland Bjørka, Kari, *Room for Children's Participation? – Reflections on Communicative Practice in an Educational Context*, Oslo, 2007, sid 87-132

kunde komma sig. Eleven svarade helt enkelt att det var för att alla var djupt engagerade i arbetet.

Alla fem skolor arbetade med olika inriktningar för att bli mer medvetna om sin närmiljö. Bygdøyskolan arbetade med området kring "Norsk Folkemuseum" och Kon-Tiki-museet, graffitsanering och container för glasåtervinning. Grúnerløkkaskolan arbetade med "Schousplatsen", skräp i ån, graffitsanering, siloområdet, byggnadsdetaljer, särskilda torn, gipsarbeten och gatumöbler. Gamlebyens skolan arbetade med örträdgården och sådde blomsterrabatter. Lakkegataskolan arbetade med skolgården och näraliggande områden. De putsade och snyggade till klassrummen. Sageneskolan arbetade med spårvagnshållplatser, graffitsanering, skyltar, ny utformning på gatumöbler, borttagning av illegala plakater på soptunnor och annat.

Ansåg Hodneland att de uppsatta målen uppnåddes? Målet var att använda sig av det offentliga rummet i ett praktisk-pedagogiskt sammanhang. Skoleleverna skulle redovisa underhållsbrister på dessa platser till de ansvariga kommunala myndigheterna och hjälpa till med att bekämpa förfallet och dessutom göra platserna mer trygga och trivsamma för allmänheten.

Eleverna uppmuntrades till att komma med nya ideer till att designa gatornas möbler. Förbättringar gjordes på många olika sätt: tulpanlökar planterades, blomfrön såddes, en staty tvättades ren, en ny glasåtervinningsbehållare gjordes i egen design, ett plank rensades på affischer och målades om och skräp rensades bort i vattendrag och dammar. Kommunens ledning ansåg att projektets målsättning uppnåddes. Hodneland tillägger att många människor och organisationer lärde sig av pilotprojektet genom föredrag, dagstidningars intervjuer, radiointervjuer och ett lokalt TV-reportage. Den ekonomiska budgeten höll och så även det planerade tidsschemat.<sup>17</sup>

Samarbetet med elever, lärare och ansvariga i kommunen har varit starkt därför menar Hodneland att projektet "small, ugly places" blev lyckosamt.<sup>18</sup>

---

<sup>17</sup> Hodneland, 2007, sid 87-132

<sup>18</sup> Hodneland, 2007, sid 87-132

#### 4.3 INTERVJUER - undersökningsresultat

**Huvudfråga: Hur kan elever få teoretiska och praktiska kunskaper om arkitektur i grundskolan och gymnasium?** Denna fråga är övergripande för min uppsats.

Detta är de frågor jag ställde under perioden 13 oktober till 3 november till intervjupersonerna Mie Svennberg, arkitekturkonsulent KULTUR I VÄST, Lars Havstad, utvecklingsledare Center för skolutveckling och Anna Törnquist, arkitekt Törnquist & Törnquist AB, svaren redovisas därefter i jämförande teman.

- 1) Kan du berätta om din egen erfarenhet av hur elever får vara med och forma sin skola i fråga om arkitekturen? Kan du ge exempel på några skolor där det förekommit medinflytande för elever?
- 2) Hur ser du på den arkitektur där elever har medinflytande? Vilka behov blir då tillgodosedda?
- 3) Vilka faktorer anser du att makthavare och professionella brukar ta hänsyn till när de ritar förslag på skolor i Göteborg?
- 4) Hur skulle du önska att skolans ämneskunskaper skulle kunna integreras i kunskaper kring arkitektur? Och vilka lärandemål ser du som möjliga för eleverna genom arkitekturstudier?

##### 4.3.1 Demokratisk process - intervjusvar

Svennberg:

Svennberg menar här att hon uppmärksammar dialogen mellan ansvariga myndigheter, förvaltningar och företag mot skolans personal och elevernas önskemål. Svennberg fungerar då som en länk mellan elever och yrkesmän där Svennberg förtydligar och förenklar hur beslutsprocess går till för eleverna. Svennberg säger att ansvariga ska i första hand se förändringar ur barnens perspektiv. Faktorer som är viktiga och påverkar makthavare och professionella är tid, ekonomi och säkerhet. Oftast menar Svennberg att tidsnöden när man bygger offentliga miljöer och platser, är det svåraste problemet för att skolelever ska få vara med i beslutsprocessen.

Havstad:

Havstad berättar att det finns olika exempel på hur man arbetat med elevernas delaktighet i planering av en ny skola. Ibland har det handlat om att fånga barnens tankar om sina förväntningar, och ibland har det handlat om dialog kring olika alternativ. Ett stort problem är att det är många inblandade i själva processen så att så fort som handläggningen kommit igång så krymper utrymmet för dialog. Det för med sig att eleverna riskerar att bli

”refuserade” i processen och det är något man inte vill utsätta dem för. I Göteborg har det sedan några år funnits arkitekturkonsulenter som arbetat med barnen inför nybygge. Men många arkitekter är också inriktade på dialog med elever och personal och klarar på ett bra sätt att föra den dialogen. Barns inflytande på den faktiska processen är som Havstad beskriver ovan ganska komplicerat. Till det hela kommer också hur skall man samtala, vad skall man samtala om, vilka möjligheter finns det att omhänderta det som framkommer i dialogerna. Kanske att samtalet bör handla om vilka behov barnen har, hur deras önskemål när det gäller aktiviteter ser ut, på vilket sätt de vill arbeta, vilka rörelsebehov och tankar om arbetsställningar de har etc. Det är ju lätt att föreställa sig att det inte är det optimala svaret på barnens önskemål att placera 25 personer i samma rum, sittande i bänkar 4-8 timmar under en dag och ofta utan möjlighet att samtala med kompisarna säger Havstad.

Törnquist:

Törnquist menar att det inte är många skolor som byggs där elever har inflytande. Att passa på att utnyttja planeringsprocessen i pedagogiskt syfte kan vara suveränt bra, men Törnquist är själv skeptisk till att elever ska ges en reell möjlighet att påverka planeringen av skolor som ska ha en hållbarhet på ca 50 – 100 år. Törnquist har suttit med i flera utredningar och enligt henne är det största problemet att processen går för fort för att elever ska kunna följa med. Att släppa på gamla föreställningar, tar tid och diskussionerna kan bli väldigt frustrerande. Törnquist menar att god samverkan mellan de olika aktörerna i planeringsprocessen är av grundläggande betydelse för att skapa goda lärmiljöer. Fastighetsansvariga och verksamhetens företrädare måste kunna mötas i ett lyhört samarbete med eleverna i fokus. Projekt pågår bland annat vad man kallar för ”Pilot Kortedala” i SDN Kortedala där de inventerar vad de vill med skolhusen och vad de kan göra bättre för att göra Kortedala attraktivt. Detta gäller inte bara rum utan hela organisationen i stadsdelen Kortedala och skolorna i sin helhet.

#### 4.3.2 Pedagogik och lärandemiljö - intervjusvar

Svennberg:

Svennberg berättar att hon arbetat med projekt på olika skolor. Arkitekturarbetet med dessa elever har bestått av konkreta, enkla medel så som exempelvis markplattor, färgsättning, skolgårdar, design, utemiljö, uppehållsrum osv. Det är skolor som har hört av sig för att få hjälp med små saker som eleverna själva kan förändra. Det gäller för eleverna att inventera hur det just nu ser ut i deras omgivning för att de sedan arbetar och tänker igenom tex annorlunda färgsättning och former. Svennberg säger att de jobbar fram förslag tillsammans med eleverna som sedan presenterar för beslutsfattare och därefter kan barnens förslag användas till att göra förändringen och då träffar oftast *barnen också* utförarna t ex bygg- och anläggningsarbetare. Eleverna får då titta på och ställa frågor till bygg- och anläggningsarbetaren under arbetets gång. Detta är på förhand överrenskomet mellan skola och berörda parter säger Svennberg. Då eleverna studerar hur deras nya plats anläggs

är klasslärare och arkitekturpedagoger med och följer hur eleverna uppfattar och förstår hur platser formas.

Havstad:

Havstad säger att det finns en risk att man bygger skolor efter schabloner. Viktiga faktorer är, hävdar Havstad, för eleverna i deras skolmiljö, flexibilitet, det självinitierande arbetet och förutsättningar för att stödja barns och ungas lärande. Havstad har Waldorfskolornas synsätt som exempel, men i övrigt inte granskat dem närmare. Skolors utformning påverkas av olika synsätt på pedagogiska former i skolan hävdar Havstad. Behoven varierar och ser inte lika dana ut för en sexåring som för en 16 åring eller 18-åring, vilket Waldorfskolorna tänker på i formandet av sina miljöer. Havstad menar också att skolorna skall vara aktivitetspräglade miljöer där olika förutsättningar för lärande skall kunna hanteras inom den organisation som skolan gör för en dag, ev vecka och ett läsår. En skola för aktivt lärande och inte för disciplinering.

Som i svaret på fråga tre, anser Havstad att det sätt ett ämne, ett tema eller en aktivitet planeras och genomförs, skall ta hänsyn till den växande människans olika behov. Miljöerna för lärande skall stödja detta och därmed barns lärande och utveckling. Om man ser arkitektur som ämne eller tema så innehåller det många delar som anknyter till skolans innehållsliga uppdrag i många ämnen och har stora möjligheter i och med att tillgången till material är ständigt närvarande.

Törnquist:

Törnquist arbetar med skolor där elever får mer inflytande på sitt eget lärande. Lärare och elever bildar ett team som skapar den pedagogiska processen. Man arbetar i sådana skolor med ämnesövergripande temaarbeten. Lindbergsskolan i Varberg är ett sådant exempel, som arkitektkontoret ABAKO ritat. Törnquist berättar att arkitekten Marie Ganslandt från Borås, arbetade med en mindre ombyggnadsprocess tillsammans med eleverna för kanske 10-15 år sedan. Efter det har skolan byggts om på ett mer grundläggande sätt, vilken ritades av ABAKO arkitektkontor. I den fasen var Törnquist först ansvarig arkitekt, men när hon gick över i egen verksamhet lämnades ansvaret över till hennes kollegor på ABAKO, säger Törnquist.<sup>19</sup> Törnquist säger att hon arbetar med pedagogiska utrymmen för väldigt många olika sätt att arbeta i skolan. Det som exempel bidrar till utformningen är bland annat:

- Tät kontakt mellan elever och lärare i en fysisk hemvist för arbetslaget.
- Inga vuxenbefriade miljöer utan lärarnas arbetsplats finns där eleverna vistas.
- Rum av olika storlek i stället för rader av lika stora klassrum
- Öppna och halvöppna rum samt rum med glasväggar.

---

<sup>19</sup> Läs mer om Lindbergsskolan i Varberg länk: <http://www.lindbergsskolan.varberg.se/> hämtat från internet 2011-03-09

- Möjlighet att arbeta praktiskt i alla ämnen
- Stor flexibilitet och mångfacetterad rörelse.

De skolor där elevers behov blivit tillgodosedda har stor variation. Det är tysta miljöer, aktiva miljöer, kaféer och fikarum, rum för praktiskt arbete, skolans kulturhus för litteratur och skapande verksamhet och det finns specialutrustade utrymmen säger Törnquist.

#### 4.3.3 Forskning - intervjusvar

Havstad:

Havstad säger att forskning finns på vilket sätt miljön påverkar barns lärande och utveckling och nämner den danske forskaren och arkitekten Inge Mette Kirkeby, som arbetar aktivt idag med dessa frågor.<sup>20</sup> Havstad nämner också den norske professorn i arkitektur i Trondheim, Birgit Cold

Arkitekten Inge Mette Kirkeby forskar bland annat om:

- Pedagogik och rumssamverkan.
- Hur kvaliteten i den fysiska miljön påverkar trivsel, trygghet och stimulans?
- Delaktighet av den fysiska miljön är mål och medel.
- Skolbyggnaden som symbol för samhället.

Ett annat exempel på forskning är arkitekter som också är inriktade på dialog med elever och personal och klarar på ett bra sätt att föra den dialogen. Här finns flera exempel och ett är "En skola att tycka om", ESATO som är ett metodiskt sätt att föra dialog med elever och vuxna som förvaltaren (Lokalförvaltningsförvaltningen) har när det gäller ombyggnad och förändringar. I dag pågår ett arbete i Göteborg med att finna vägar att på ett bättre sätt än hittills beakta barnperspektivet i planeringsprocesserna. Det pågår andra försök i dialog med elever om arkitektur menar Havstad, arkitekter som för en dialog med barn och unga om arkitektur.

Törnquist:

Törnquist hänvisar till sin bok *Skolhus för tonåringar - rumsliga aspekter på skolans organisation och arbetsätt*.<sup>21</sup> Där beskriver Törnquist och resonerar kring olika sätt att utforma lärmiljöer för grundskolans äldre elever.

<sup>20</sup> Läs mer om arkitekt Inge Mette Kirkeby's doktorsavhandling på länk:

<http://www.skolporten.com/art.aspx?id=a0A200000003Ugc&typ=art> Hämtat från internet 2011-03-09

<sup>21</sup> En kort recension av litteraturen "Skolhus för tonåringar" av Arkitekten Anna Törnquist. Läs mer

<http://www.arkitekt.se/s57229>. hämtat från internet 2011-03-25

#### 4.3.4 Exempel på andra projekt och progressiva skolor - intervjusvar

Svennberg:

Svennberg hänvisar till projekten i Bergsjön (som jag beskrivit i fallstudierna se sid 13). Svennberg berättar att Sverige, Norge och Danmark, via EU-bidrag, skapat en permanent "guideline" som baseras på tidigare gjorda projekt och forskningar. Göteborgs Stad har tillsammans med Danmark och Norge ett EU-projekt - REBUS - Resan till en bättre skolmiljö. Projektet syftar till att utveckla metoder för hur barn och elever kan vara delaktiga i att skapa en bättre fysisk skolmiljö. Just nu i mars-juni 2011 pågår ett EU-projekt med en grundskola och en förskola i stadsdelen Älvsborg respektive stadsdelen Tynnered.

Havstad:

Havstad nämner landets Waldorfskolor som utvecklar skolbyggnader efter elevens behov och förmåga till lärande samt Kenneth Gärdestad som ritat husen till Kunskapsskolan och utvecklar skolbyggnader med specifikationer på byggnader utifrån barns behov och pedagogiska krav.<sup>22</sup>

Törnquist:

Exempel på progressiva skolor, enligt Törnquist, är tre nya F-9skolor i Gråbo. Hjällsnässkolan ersätts av ny skola vid Ljungvik, Lekstorpskolan samt Röselidsskolan som kommer att vara färdiga för skolgång hösten 2012.<sup>23</sup> Ett annat exempel Törnquist berättar om är "Pilot Kortedala" i SDN Kortedala där de inventerar vad de vill med skolhusen som Törnquist beskriver ovan under rubriken "Demokratisk process" (se sid 18).

#### 4.4 Jämförande analys av intervjusvar

Svennberg, Havstad och Törnquist har arbetat tillsammans med skolors utformning och elevers delaktighet i det. Var och en ur olika perspektiv. Svennberg företräder elevers möjligheter till inflytande på sin egen miljö och arbetar mer nära eleverna.

Havstad och Törnquist fokuserar på planering och utformning av skolor. Alla tre har likvärdig syn på de svårigheter som kan uppstå då elever har prövats få delta i beslutsprocesser.

Svennberg arbetar aktivt som pedagog (aktör) tillsammans med klasslärare och elever i olika projekt. Det handlar inte bara om planera skolor utan också om att lära och förstå arkitektur

---

<sup>22</sup> Kenneth Gärdestad är chefsarkitekt på Kunskapsskolan, och har ritat och designat skolans lokaler. Se länk [http://sv.wikipedia.org/wiki/Kenneth\\_G%C3%A4rdestad](http://sv.wikipedia.org/wiki/Kenneth_G%C3%A4rdestad)

<sup>23</sup> Läs mer om Gråbos nya skolor på länk: <http://www.lerum.se/Invanarservice/Bygga--bo/Byggplaner--projekt/Grabo/Framtidens-skolor-i-Grabo/> hämtat från internet 2011-03-09



som ämne i skolan. Svennberg utvecklar metoder för hur barn alltså kan lära av arkitektur- och utomhuspedagogiken.

Havstad och Törnquist agerar, enligt min uppfattning, som betraktare (observatör) av hur elever arbetar i skolan men de arbetar inte själva som pedagoger aktivt med elever i skolan. Utifrån deras betraktande arbetar de med processen att utforma nya skolor. Havstad och Törnquist svarar därför ungefär likvärdigt på frågor om pedagogik och lärandemiljö i skolor. Möjligen skiljer sig Havstad i pedagogiska metoder och arbetsätt medan Törnquist som arkitekt ser formgivningen ur ett djupare perspektiv. På så sätt kompletterar deras yrkeskunnande varandra tillsammans med Svennberg som pedagog på ett övergripande och heltäckande sätt.

Havstad ger exempel på pågående forskning i Danmark och Norge om skol- och lärandemiljö som är av betydelse för uppsatsen. Havstad ger tydligare information om pågående forskning i ämnet skol- och lärandemiljöer, särskilt i Danmark och Norge.

Men även Törnquist bok *"Skolhus för tonåringar"* är en forskning och reflektion kring olika sätt att utforma läromiljöer för grundskolans äldre elever.

## 5. DISKUSSION OCH SLUTSATSER

Projektet från Gubbängsskolan i Stockholm, Bergsjön i Göteborg och i de fem skolorna i Oslo har visat sig vara stimulerande för alla som deltog. Att ge elever större möjligheter att påverka sin miljö och ge dem större inflytande på sitt eget lärande resulterar i engagemang, självförtroende och en egen identitet. Samarbetet är den viktigaste förutsättningen för att projekt som de ovan nämnda ska gå i land. Det gäller alla deltagande parter. Många mål som finns med i skolans allmänna läroplan uppnås genom att arbeta i större projekt.

Förutsättningarna för att kunna genomföra projekt är att det krävs en lång planering från lärare och arkitekturpedagoger innan eleverna introduceras i arbetet. Men väl genomförda planeringar ger mycket goda gensvar bl.a. i form av elevernas starka engagemang, tro på sin egen förmåga att skapa, många ämnen i skolan blir tillgodosedda och genom dessa engagerande projekt blir följden att eleverna har lättare att förstå och ta till sig hur man kan bemöta olika problem. Med andra ord får eleverna verktyg att kunna orientera sig med sina känslor och tankar vilket ger självkänedom och en starkare identitet.

När arkitekturkonsulenten Mie Svennberg arbetade med mosaikutsmyckningarna på Komettorget i Bergsjön fick hon en kommentar från en av eleverna om sin känsla på arbetet. Eleven sa *"man känner sig som en KUNG när man går över Komettorget"*.

### 5.1 Elevperspektiv

Det framkommer i intervjuerna med Svennberg, Havstad och Törnquist hur komplex situationerna är då man arbetar med arkitekturen till skol- och lärandemiljön. När ansvariga formar skolor har man som mål att i första hand ta hänsyn till barns villkor och förutsättningar till personlig utveckling i sitt lärande. Att låta elever delta i själva beslutsprocessen har visat sig vara komplicerat. Havstad menar att när själva handläggningsprocessen kommit igång så minskar utrymmet för dialog. Då riskerar eleverna bli *"refuserade"* och det vill inte de ansvariga utsätta eleverna för. Med andra ord är det av naturliga skäl svårt att låta elever följa med i hela besluts- och handlingsprocessen och direkt kunna delta. Havstad understryker att det pågår *"arbete i Göteborg med att finna vägar att på ett bättre sätt än hittills beakta barnperspektivet i planeringsprocessen"*. Ett exempel på det är ESATO *"en skola att tycka om"* där arkitekter är *"inriktade på dialog"* med elever och skolpersonal där arkitekterna på ett bra sätt klarar dialogen. På så vis påverkar barn och

unga planeringsprocessen och utformningen av nya skolor på ett indirekt och demokratiskt sätt.

## 5.2 Arkitekturpedagogik

Att utifrån ett pedagogiskt perspektiv kunna använda arkitektur för att med sina sinnen uppleva sin miljö, har visat sig utveckla elevers tro på sin egen förmåga att vara kreativa och skapa en identitet i förhållande till den miljö de vistas i. Barn och unga identifierar sig med sin miljö, det är därför viktigt för dem att få inflytande för att kunna påverka den. Oftast gäller det utemiljön där man utsmyckar på olika sätt, säkra gång- och cykelvägar, viss färgsättning både inne och utanför deras skola osv. Förnyelse av miljön är alltid nödvändig både för barn och vuxna. Med hänvisning till nämnda projekt i Gubbängsskolan, Bergsjön och skolor i Oslo har ansvariga förvaltningar, myndigheter, skolpersonal och framför allt eleverna haft gemensamma drömmar och visioner om en bättre miljö. Att ge barn större inflytande över sitt lärande och omsätta det i bl.a. att förstå mer om arkitektur och miljö ha visat sig vara en betydelsefull demokratisk insikt för utvecklingen av elevers växande som individer.

## 5.3 Slutsatser

Avslutningsvis är mina slutsatser att när det handlar om utformningen och arkitekturen av skolbyggnader, kräver det en avancerad kunskap om arkitektur och förståelse för barn och ungas möjligheter till lärande för att kunna växa till självständiga individer. Resultatet visar att eleverna påverkar indirekt genom samtal med professionella beslutsfattare. Det andra är att elever får möjligheter att arbeta med enklare projekt inom arkitektur och miljö vilka ingår inom läroplanens ramar och som utvecklar eleverna. Detta påvisat genom de projekt uppsatsen behandlar. Här ges därför eleverna möjligheter att direkt påverka och forma sin miljö. Undersökningen visar uppsatsens syfte (se frågor på sidan 5) svaren på hur elever kan öka kunskaper inom arkitektur och miljö och ge exempel på hur man har arbetat med arkitektur i skolan, är uppnådd. Resultatet visar också att min problemformulering med frågan, *"hur elever kan få teoretiska och praktiska kunskaper om arkitektur och miljö i grundskolan och gymnasiet?"*, genom de tre fallstudierna samt belysning på elevers medbestämmande av sin skolmiljö, är besvarad. Av de fyra frågeställningarna (på sidan 5) syftar de två första frågorna på delen som behandlar intervjuerna med Svennberg, Havstad

och Törnquist (se sid 18). Och de två sista frågorna behandlar undersökningen kring fallstudierna i uppsatsen(se sid12). Detta resulterar att uppsatsen får den balans mellan de två temata jag nämner(se sidan 12) och som var min avsikt. Den litteratur jag här använder svarar endast på mina frågeställningar men det finns ett stort utbud av litteratur om arkitektur för barn och unga i skolmiljö som breddar och utvecklar ämnet.<sup>24</sup>

Detta är dock en relativt liten uppsats som omfattar fem veckors heltidsstudier vid Stockholms Universitet. Underlaget av endast tre intervjupersoner samt några få axplock som fallstudier kan endast bedömas som en begränsad undersökning. Men min förhoppning är att undersökningen kan ge inspiration för läsaren till större fördjupningar och forskning i ämnet arkitekturpedagogik.

---

<sup>24</sup> Se länkar till arkitekturpedagogisk litteratur som ständigt uppdateras: <http://www.arkitekt.se/s14522> - <http://www.arkitekt.se/s14519> och <http://www.placelearning.org/litteratirlista.aspx> hämtad 2011-08-11. Litteraturen, *Arkitektur i skolan – För att se världen med nya ögon*, 2007, Stockholm av Suzanne de Laval nämner på sidan 75-101 omfattande förslag och läromedel samt utförliga tips till lärare om arkitektur.

# LITTERATUR- OCH KÄLLFÖRTECKNING SAMT KONTAKTLÄNKAR

## Otryckta källor

Personlig intervju med arkitekturkonsulenten på "KULTUR I VÄST" i Göteborg, Mie Svennberg den 13 oktober 2010

Telefonintervju med utvecklingsledare på "Center för skolutveckling, Göteborgs kommun", Lars Havstad den 27 oktober 2010

Telefonintervju med arkitekten Anna Törnquist från företaget "Törnquist & Törnquist AB" i Göteborg den 3 november 2010

## Litteratur

Aure, Venke & Illeris, Helene & Örtengren, Hans, (2009), *Konsten som läranderesurs – syn på lärande, pedagogiska strategier och social konklusion på nordiska konstmuseer*, Göteborg, Nordiska Akvarellmuseet

Backman, Jarl, (2010), *Rapporter och Uppsatser*, Lund

Daram, Lisa & Eriksson, Claes (redaktörer), (2008), *Vår tids skola – Hur ska den byggas?*, Rådet för arkitekter, form och design, Stockholm

Frøyland, Merethe & Langholm, Gurli, (2010), "FORSLAG TIL VELLYKKET SAMARBEID MELLOM SKOLE OG MUSEUM" sid 76-77 ur *Nordisk Museologi 2010:2*, (red) Hejlskov Larsen, Ane, Oslo

Hodneland, Björka, Kari, (2007) *Room for Children's Participation? Reflections on Communicative Practice in an Educational Context*, (Doktorsavhandling), Arkitektur- og designhøgskolen i Oslo, Oslo

Gardner, Howard, (1993), *Frames Of Mind - The Theory of Multiple Intelligences*, Basic Books, New York

Larsson, Catharina, (2009), *Att visa och guida arkitektur*, (Rapport i Konstpedagogik I), STHLMS Universitet, Stockholm

de Laval, Suzanne, (2007), *Arkitektur i skolan – För att se världen med nya ögon*, förlag arkitekturanalys sthlm AB, Stockholm

Svennberg, Mie & Teimouri, Mania (Redaktörer),( 2010), *Barns rätt till staden*, Göteborg

Tallhage-Lönn, Irene (red), (2000), *Unga är också medborgare – om barns och ungdomars inflytande i planeringen*, BOVERKET, Karlskrona

### Internetadresser

- 1) <http://www.arkitekt.se/arkis> hämtad 2011-04-08
- 2) <http://www5.goteborg.se/prod/kultur/kulturforvaltningen/dalis2.nsf/vyPublicera/de/DE27929322A51964C125719A0036EFAB?OpenDocument> Hämtad 2011-04-09
- 3) <http://www.kulturivast.se/> Hämtad 2011-04-09
- 4) <http://www.movium.slu.se/> hämtad 2011-04-08
- 5) [http://www.arkitekturmuseet.se/arkitektur\\_ung/](http://www.arkitekturmuseet.se/arkitektur_ung/) hämtad 2011-04-08
- 6) <http://www.playce.org/> hämtad 2011-04-08
- 7) <http://www.placelearning.org/> hämtad 2011-04-08
- 8) <http://hgo.diva-portal.org/smash/searchlist.jsf?searchId=1> hämtad 2011-04-07
- 9) <http://www.placelearning.org/> hämtad 2011-04-08
- 10) <http://hgo.diva-portal.org/smash/searchlist.jsf?searchId=1> hämtad 2011-04-07
- 11) <http://www.placelearning.org/litteratirlista.aspx> hämtad 2011-04-08
- 12) <http://www.arkitekt.se/s14522> hämtad 2011-04-08
- 13) <http://www.arkitekt.se/s14519> hämtad 2011-04-08

- 14) <http://www.uppsatser.se/om/receptionsanalytisk+metod/> hämtad från internet 2011-04-07
- 15) [http://sv.wikipedia.org/wiki/Agenda\\_21](http://sv.wikipedia.org/wiki/Agenda_21) hämtad 2011-02-23
- 16) <http://www.kulturhusibergsjon.se> hämtad 2011-02-23
- 17) <http://www.arkitekt.se/s57229>. En kort recension av litteraturen "Skolhus för tonåringar" av arkitekten Anna Törnquist. hämtad 2011-04-08
- 18) <http://www.lindbergsskolan.varberg.se/> hämtad 2011-04-08
- 19) <http://www.skolporten.com/art.aspx?id=a0A200000003Ugc&typ=art> hämtad 2011-04-08
- 20) <http://www.lerum.se/Invanarservice/Bygga--bo/Byggplaner--projekt/Grabo/Framtidens-skolor-i-Grabo/> hämtad 2011-04-08
- 21) [http://sv.wikipedia.org/wiki/Kenneth\\_G%C3%A4rdestad](http://sv.wikipedia.org/wiki/Kenneth_G%C3%A4rdestad). Hämtad 2011-04-11

## Kontaktlänkar

Följande länkar ger tips och råd var man kan vända sig för att arbeta och fördjupa sig i arkitektur och miljö för grundskola och gymnasiet:

- 1) ARKiS – Arkitektur i Skolan - är ett professionellt nätverk som arbetar för att öka medvetenheten i samhället och framför allt i skolan om den byggda miljöns, arkitekturens, och det offentliga rummets betydelse.

<http://www.arkitekt.se/arkis>

- 2) Sveriges enda ARKITEKTURKONSULENT finner du på Göteborgs Stads kulturförvaltning

<http://www5.goteborg.se/prod/kultur/kulturforvaltningen/dalis2.nsf/vyPublicerade/DE27929322A51964C125719A0036EFAB?OpenDocument> och på

Västra Götalandsregionens Kultur i Väst - <http://www.kulturivast.se/>



- 3) MOVIUM i Alnarp har nationellt samordnaransvar för att utveckla och sprida kunskaper om utvecklande utemiljöer för barn och unga. -  
<http://www.movium.slu.se/>
- 4) ARKITEKTURMUSEET - på Skeppsholmen i Stockholm samordnar bland annat hela landets arkitekturprojekt med utställningar och workshops för barn och unga. Museet har en särskild avdelning avsedd för skolelever och lärare vid grundskola och gymnasiet. Lärare kan bland annat anmäla sig till arkitekturmuseets särskilda nyhetsbrev om arkitektur för unga på hemsidan.  
[http://www.arkitekturmuseet.se/arkitektur\\_ung/](http://www.arkitekturmuseet.se/arkitektur_ung/)
- 5) PLAYCE – (play + space= playce) är en internationell förening för arkitekturpedagogik. PLAYCE arbetar som ett nätverk bestående av professionella aktörer som engagerar unga människor i aktiviteter i relation till den byggda miljön och offentliga områden. <http://www.playce.org/>
- 6) CENTRUM FÖR PLATS OCH LÄRANDE – Ett forskarnätverk, Centrum för Plats- och Lärandeforskning, med stöd från Vetenskapsrådet bildades 2003. Nätverket omfattar Sveriges Lantbruksuniversitet, Movium, Lärarutbildningen vid Stockholmsuniversitet, Linköpings Universitet Tema barn och Centrum för Miljö och utomhuspedagogik på Linköpings Universitet samt Sveriges Arkitekter via Skolgruppen, numera ARKiS.<sup>25</sup> En interaktiv mötesplats för forskare och praktiker som intresserar sig för platsens betydelse för lärandet och lärandets betydelse för platsen.  
Här kan du hitta konferenser, litteraturtips och andra forskare och praktiker med liknande intressen. <http://www.placelearning.org/>

